

REPORTAGE

PAGINA T30

Frank Lammers: 'Ferry voelt als spelen in Oranje'

PAGINA T32

De best bestudeerde billen van Nederland

ATLANTIKWALL

KUSTDORP IN 1943 GESLOOPT VOOR DUITSE VERDEDIGINGSLINIE, EN WERD NA DE OORLOG GEWOON WEER OPGEBOUWD

Hoe PETTEN van de kaart VERDWEEN

Met de oorlog en de roes van de bevrijding achter de rug moest Nederland 75 jaar geleden wederopbouwen. Het land kwam erbovenop met hard werken, spaarzaamheid en niet te lang stil treuren. De Telegraaf staat stil bij de mensen die ons land er weer bovenop hielpen. Vandaag: Piet Glas over de herrijzenis van het kustdorp Petten.

door Marie-Thérèse Roosendaal

Wat een geluk dat kort na de oorlog een schip zijn balkenlading verloor voor de kust van Petten. „Dat hout kwam als geroepen, net na de oorlog was er een immens gebrek aan bouwmaterialen. De bakstenenfabrieken draaiden overuren”, zegt Piet Glas.

Als ergens het woord wederopbouw letterlijk genomen moet worden, is het in dit kustdorpje. Petten ging plat in 1943, voor de Atlantikwall, de Duitse verdedigingslinie tegen een geallieerde invasie vanaf de Noordzee. Ruim honderd huizen, de school, de kerk, elke steen die op een andere stond moesten tegen de vlakte voor betonnen versperringen, mijnenvelden, geschutbunkers en antitankgrachten.

Zonder hart

Na de oorlog werd het weer opgebouwd. Een dorp met veel historie, maar zonder hart. Tuinpad van vader, straatnaam, schoolplein, voetbalveld, café, de hele vertrouwde bestaansbodem onder de voeten weggeslagen. Dan zou je denken dat de traantjes rijkelijk vloeiden, maar in de geschiedschrijving van Petten is nog geen alinea met gejeremieer te lezen.

De dorps-historicus, zelf van bouwjaar 1949, verbaasde zich ook weleens over die warsheid van sentiment. „Misschien dat Pettemers zo nuchter waren omdat het dorp al twee keer eerder opnieuw moest worden opgebouwd. Bij de Sint-Elisabethvloed van 1421 verdronken alle vierhonderd dorplingen, in de twee eeuwen erna steeg het water zo hard dat de kerk ineens op het strand stond. In 1701 werd het godshuis steen voor

Piet Glas, dorps-historicus van Petten. FOTO ERAN OPPENHEIMER

steen afgebroken en landinwaarts weer opgebouwd, gevolgd door de huizen. Het dorp wendde als het ware oostwaarts. Voor de oorlog stond Petten drie er, na de oorlog werd het Petten vier. Maar ik denk ook dat de mensen daar net zo gelaten onder waren als nu met corona. Het is zo als het is, de focus gericht op een zonniger toekomst.”

Petten lag tussen de dijken en was een ideale plek voor een geallieerde invasie. Dorps-historicus Piet Glas, zijn overgrootvader

niehuis en de zomervilla's in het noorden na. Die deden dienst als hoofdkwartier voor Duitse officieren en onderofficieren. Ook een huis dat solitair stond aan de Spreeuwendijk, ontsprong de dans.”

„Bijna de hele dorpsbevolking bestond uit dijkwerkers, mannen die hun brood al generaties lang verdienden met de kustverdediging, tot aan Den Helder toe. Dat

Zonder sentiment of gejeremieer gaan na de oorlog de handen uit de mouwen om het dorp weer overeind te krijgen.

Een eenzame auto over de kale vlakte die Petten in 1947 is.

was een continu proces daar langs de Noord-Hollandse kust. Stak er een storm op, dan werd er weer een pier verzwoegen door de golven. De opbouw van een pier was een secuur werk. Gevlochten matten moesten zinken door ze te verzwaren met grote stenen, om daarop verder te bouwen. Die dam vergde jaar na jaar onderhoud.”

Omdat het werk aan de dijk ook in de oorlog doorging, konden de families in de buurt blijven. „Pettemers waaierden uit over de

streek. Logeerden bij familie in Burgervlotbrug, Burgerbrug, slieden in kippenhokken, schuren en zomerhuisjes. Mijn vader was eigenlijk monteur, maar werd aan het begin van de oorlog op papier tot helmplanter gebombardeerd, zo konden de Duitsers hem niet vorderen voor dwangarbeid.”

Leuk meisje

Glas senior was toen een jonge man van begin twintig. „Hij evaceerde met mijn opa en oma mee naar het gehucht Groot-

Keeten, vijftien kilometer noordwaarts. Daar ontmoette hij een leuk meisje, mijn moeder. Voor die twee was de oorlog bepaald geen zwarte periode.”

Na de oorlog moesten de Pettemers terug naar... niets. „Ze kregen een vergoeding én een herboewplicht. Velen denken dat het dorp weer werd opgebouwd met het slooppuin, maar dat was gebruikt om een weggetje in het duin bij Bergen te verstevigen.”

Liep het langgerekte dorp eerst van west naar oost, stedenbouw-

kundigen tekenden een plan dat van noord naar zuid ging. Het volk van aannemers en stenensjouw-ers stroopte zelf de mouwen op. „En ze kregen keus in de nieuwe burenen.”

Geboortehuis

„Dat is nog te merken. 'Zijn' straat, de Singel, wordt bevolkt door familieleden, zien we tijdens een wandelingetje. „De naam Glasstraat had ook gekund”, lacht Piet Glas. Nummer drie was het huis van zijn opa, schuin ertegenover staat zijn geboortehuis. „Ben ik toch nog goed terechtgekomen, vijftig meter verderop. En daar woonde een neef van mijn vader, twee van mijn zussen wonen hier, en een dochter van mijn zus en...”

Petten vier kreeg nieuwe straatnamen. „Twee van de veertig straten zijn genoemd naar de wederopbouw-ingenieurs. Bijzonder is de van Ir. Van den Banstraat. Planoloog Elze van den Ban was de eerste vrouw die afstudeerde als civiel ingenieur aan de TU Delft.” Op 22 mei 1947 startte de wederopbouw van Petten. „Een haast-

klus met weinig oog voor architectuur. Saai, sober is het, met fantasieeloze rijtjeshuizen. Ik mis in ons dorp de ijkpunten van een statig notaris pand of een monumentaal gemeentehuis. Van de Atlantikwall is alleen één zichtbare bunker en een tankval overgebleven.”

Plompverloren kwam in 1943 het Duitse ontruimingsbevel, waarna Petten geheel tegen de vlakte ging.

FOTO'S ARCHIEF VRIENDJES-ZIJPE.NL

klus met weinig oog voor architectuur. Saai, sober is het, met fantasieeloze rijtjeshuizen. Ik mis in ons dorp de ijkpunten van een statig notaris pand of een monumentaal gemeentehuis. Van de Atlantikwall is alleen één zichtbare bunker en een tankval overgebleven.”

'Wederopbouw saai en zonder ijkpunten'

Voor de bewoners bood de nieuwbouw voordeel, want het vooroorlogse Petten bestond vooral uit piepkleine, krakkemikige huisjes. Oude ansichten van het Zijper Museum laten pittoreske straatjes zien.

Moestuin

„Na de oorlog waren de huizen en tuinen stukken groter. Iedereen had een moestuin, velen zetten een vakantiehuisje neer voor

betalende zomergasten. Dat waren vooral Duitsers, vaak soldaten die hier aan de kust gelegerd waren geweest en dat aan hun gezin wilden laten zien. Zij waren welkom, jazeker.”

Mooi, zo ruimhartig! Piet Glas grijnst: „Ja, als er wat te verdienen

valt... Naast Duitsers die onze fietsen opeisten, waren er ook mannen die waarschuwen voor razia's. Ach, en nu betalen ze tenminste voor de huurfiets.” Zimmer Frei, zegt een bordje voor een huis aan Plein 1945. En dat zegt alles.

'Sloophamer werd gelaten ondergaan'

woonde al in Petten, toont een kopietje van een Ontruimingsbevel. Op verzoek van de Weermachtsbevelhebber in Nederland heeft de Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied gelast, dat Uw woning/pand voor 28 februari 1943 moet zijn ontruimd, en U en uw gezin Uw woonplaats moeten hebben verlaten. Het neubilair kan worden medegenomen.

En daar ging de sloophamer in 1943. „Alles aan puin, op Het Kolo-

Hotel het Wapen van Petten wordt in de zomer van 1951 geopend aan het Plein 1945. Inmiddels is het weer afgebroken.

De vooroorlogse Middebuurt van Petten. Het dorp was toen al drie keer gebouwd, en er zou nog een vierde keer volgen.

KUSTDORPEN BETAALDEN HOGE PRIJS

De Nederlandse kustdorpen betaalden tijdens de oorlog een hoge prijs voor de bouw van de Atlantikwall. De Duitsers bepaalden dat de eerste paar honderd meter vanaf het zeefront vrij van bebouwing moesten zijn. Niet alleen om plaats te maken voor bunkers en versperringen die een invasie moesten bemoeilijken, maar ook om een vrij schotveld te hebben.

Door de maatregel verdwenen de prachtige boulevards van Zandvoort en Scheveningen onder de slopershamer. En raakten Hoek van Holland, IJmuiden en Hellevoetsluis hun oude centrum kwijt. Naast Petten verdween Ter Heijde (ZH) in zijn geheel.

De grootste fortificeringen in Nederland lagen in Hoek van Holland (toegang tot de Rotter-

Ook Scheveningen werd hard geraakt door de bouw van de Atlantikwall. FOTO ANP/HH

damse haven) en IJmuiden wat de poort richting de haven van Amsterdam was. De Nederlandse kustversterkingen maakten deel uit van de in totaal 5200 kilometer lange Atlantikwall die liep van Noorwegen tot Noord-Spanje.